

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

DE DUBBELE BEVRIJDING

Toneelspel in vier bedrijven

door

FRANS DEMERS

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen

N 1214

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste ACHT tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

S.A.B.A.M.
Aarlenstraat 75-77
1040 Brussel

Na aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een aanvraagkaart die, degelijk ingevuld, minstens vier weken de opvoering(en) naar S.A.B.A.M. moet worden gestuurd.

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

I.B.V.A "Holland"
Postbus 363
1800 AJ Alkmaar.
info@ibva.nl

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *DE DUBBELE BEVRIJDING* op te voeren moet de naam van auteur *FRANS DEMERS* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen.

De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

© Toneelfonds J. Janssens
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

D E D U B B E L E B E V R I J D I N G

+=+

toneelspel in vier bedrijven

Personen : (3 dames - 5 heren)

Fons Lintman ..... groothandelaar, ongeveer 35 jaar.

Paul Vermandel ..... lid van de "Witte Brigade", ongeveer 32 jaar.

Flor Vermandel ..... zijn broeder, lid van het "Legioen Flandern" ongeveer 29 jaar.

Jan Peeters ..... bediende bij Lintman. Ongeveer 45 jaar.

Liesje ..... meid van Lintman. Ongeveer 22 jaar.

Dokter Dewinter ..... geneesheer. Ongeveer 62 jaar.

Moeder Dewinter ..... zijn echtgenote. Ongeveer 56 jaar.

Elza ..... zijn dochter, ongeveer 30 jaar.
Van het tweede bedrijf af : echtgenote van Fons Lintman.

Plaats van de handeling :

het eerste bedrijf : het appartement van Flor Vermandel, te Brussel - 1942.

Het tweede, derde en vierde bedrijf : ten huize van Fons Lintman, in een kleine vlaamse stad.

Het tweede bedrijf : tijdens de septemberdagen van 1944.

Het derde : tijdens het voorjaar en het vierde precies een jaar na het tweede.

Eerste bedrijf

Het toneel : een kamer van Flor Vermandel's appartement. Een modern zolderappartement met, richting vensters achterwand, schuinlopende zoldering.

Achterwand : twee vensters met uitzicht op daken.

Linkerwand : deur naar private vertrekken.

Rechterwand : deur naar gang en naar buiten.

Schuin in hoek gevormd door linker- en achterwand : schrijftafel met daarop documenten. Daarachter armstoel. Kantoormeubel tegen de linkerwand. Tegen de andere wand : kastje met drank en glazen. Voorggrond rechts : ronde tafel met stoelen. Ergens een zetel.

(Als het doek opgaat staat Flor Vermandel bij zijn bureau, met telefoonhoorn in de hand. Flor is keurig gekleed. Zijn broeder Paul - met pullover en pantoffels, stoppelbaard - zit bij de ronde tafel met een sandwich in de hand. Eet. Naast hem een thermosbus met koffie.

Terwijl Flor telefoneert neemt Paul af en toe een slok. Schijnt zich vooreerst niet te interesseren aan het gesprek van zijn broeder. Zo spoedig echter de naam " Dewinter " valt, kijkt hij op, verrast, gespannen)

Flor (luistert een poosje. Dan) : Natuurlijk, Fons. (poosje) Nee, sedertdien heb ik niets meer gehoord. (naar Paul kijkend, glimlachend) Vreselijk, dat kan je denken. (poosje. Een beetje verrast) ZO ! Dokter Dewinter en Elza ! (poosje) Nu dadelijk ? (poosje) Maar natuurlijk. (poosje) Ja, goed. Tot straks dan ! (legt hoorn neer. Rustig , tot Paul.) Je zal moeten verdwijnen, wij, pardon IK krijg bezoek.

Paul : Je goede vriend, Fons Lintman ?

Flor : Ja ... maar niet alleen.

Paul (onrustig) Toch niet met Elza ?

Flor : Jawel, broer, met Elza en dokter Dewinter.

Paul (achterdochtig) : Wat willen dokter Dewinter en Elza van jou ? (drinkt even gulzig. Loopt dan heen en weer)

Flor : Ze profiteren van Fons' "expeditie" naar de hoofdstad. En je weet toch dat Fons mij geregeld met zijn bezoek vereert !

Paul (verachtelijk. Vlug) Omdat hij door jouw hulp bij de moffen bestellingen bekommt. Waarom doe jij dat ? Ik haat die schoenfabrikant.

Flor : Waarom zou ik het niet doen. Zijn schoenen komen de duitse soldaten ten goede. Ik krijg steun voor mijn partij en bij ieder bezoek onthaalt hij mij op een diner zonder rantsoeneringszegels !

(ondertussen heeft Flor de thermosbus gesloten en in zijn bureau verstopt)

Paul (blijft voor zijn broer staan) De grootste idioot in dit spel ben jij, weet je dat ?

Flor : (met lachje. Met volle mond) Jawel ... Maar opgelet ... of jij wordt spoedig nog een grotere idioot.

Paul : Wat bedoel je ?

Flor : Ik heb je nogal gezegd, dat Fons Lintman het op Elza heeft gemunt.

Paul : (zonder overtuiging) : Onzin.

Flor : Geen onzin.

Paul : En zo iemand heeft toch geen kans bij Elza.

Flor : (houdt zijn broeder staande. Kijkt hem aan) : Ben jij daar zo van overtuigd ?

Paul : Ja (maar het klinkt onzeker. De twee broers kijken elkaar een ogenblik aan)

Flor : (de handen op Paul's schouder leggend, dringend, hartelijk) : Paul, laat mij met Elza praten - haar de waarheid zeggen !

Paul : (schudt ontkennend het hoofd) : Nee.

Flor : Met haar alleen, Paul. Dat is gemakkelijk te regelen.

(op dit ogenblik wordt er gebeld)

Flor : Vooruit, naar je schuilplaats !

Paul : (vlug naar de tafel, veegt broodkruimels van het tafelblad, kijkt even rond in kamer of alles in orde is. Dan vlug naar deur links. Kijkt, alvorens te verdwijnen nog even om naar zijn broeder.)

Flor : (dringend) Komaan, Paul, laat me ...

Paul : Nee. Het blijft zoals afgesproken : nooit meer heb jij iets van mij gehoord. Overigens, als die weg zijn, moet ik ernstig met jou praten ! (Af links)

(Flor naar deur rechts. Als hij ze opent, verschijnt dokter Dewinter - alleen.)

Flor : (een beetje verwonderd) : Jij, vader Dewinter ! En alleen !

Vader Dewinter : Ja. Alleen. Elza wou hier in de buurt eerst nog een boodschap doen. Ze komt even later, met Fons. (met lachje) Mijn benen, weet je, zijn een beetje stijf aan 't worden. Daarom dacht ik : ik loop al maar bij Flor binnen.

Flor : Daar heb je goed aan gedaan (hem de armstoel aanbiedend). Maar ga toch zitten ! En wat mag ik je aanbieden, dokter ? Een drankje ?

Vader Dewinter : (die gaan zitten is) Nee, dank je.

Flor : Iets om te roken ? (haalt sigarenkist uit bureau)
 Jij houdt zeker nog altijd van sigaren ! Hier ! Een echte hollandse ...
 vooroorlogse kwaliteit.

Vader Dewinter : Ja, graag. (neemt sigaar, rookt ze aan)

Flor (na een paar ogenblikken drukkende stilte) : Een eeuwigheid
 dat ik je nog gezien heb, dokter. Hoe gaat het met mama Dewinter ?

Vader Dewinter : Moeder de vrouw stelt het uitstekend.

Flor : Dat verheugt mij.

Dokter Dewinter : Zij laat je groeten.

Flor : Dank je.

Dokter Dewinter : (met opzet) Naar onze zoons, de beste jeugd vrienden
 van jou en je broer vraag je niet.

Flor : (een beetje verrast) Maar die zijn toch ...

Dokter Dewinter : 'Flor's zin voltooiend) ... in England, jawel.
 En wij zijn te weten gekomen dat zij het goed stellen. Ze worden
 in Brighton opgeleid tot piloten van de Britse luchtmacht.

Flor (eerder koel) : Interessant.

Dokter Dewinter (na poosje, pijnlijke stilte. Gedicideerd) :
 Flor, het is een afgemaakt spel met Elza. Ik wou even met jou
 alleen zijn.

Flor (zeer gereserveerd) Goed. Ga je gang, vader Dewinter/

Dokter Dewinter : Men heeft mij verteld dat jij op het ministerie
 ontslag hebt genomen en dat je bent overgegaan naar een militaire
 moffen-formatie, het "Legioen Flandern" (poosje. Als Flor niet
 antwoordt) Is dat waar, Flor ? Je kan mij natuurlijk antwoorden,
 dat het mij niet aangaat : dat ik wel de beste vriend was van je
 vader-zaliger, maar niet het recht bezit zo te spreken.

Flor : (na poosje) Goed. Men heeft jou de waarheid verteld.
 Voorlopig heeft men mij te Brussel nodig voor organisatiewerk,
 maar als ik opgeroepen word, zal ik naar het oostfront vertrekken
 om mee te strijden tegen de kommunisten.

Vader Dewinter : Als jij een duits uniform aantrekt en naar het
 front gaat, maak jij je moeder kapot.

Flor : Er zijn op dit ogenblik in Vlaanderen vele moeders, die
 fier zijn op haar zoons, die naar Rusland vertrekken. Zij beschouwen
 het als een offer voor Vlaanderen.

Vader Dewinter : Wat jullie een offer noemen, is voor ons verraad.
 (met een zucht) Het is erg, Flor, maar wij spreken dezelfde taal
 niet meer.

Flor : Ik was blind voor de oorlog.

Vader Dewinter : En nu heb jij het gezicht terugbekomen, terwijl wij
 nog in het duister tasten

Flor : ZO is het.

Vader Dewinter : Wij - ik bedoel onze familie en die van jou en je broer - wij zijn altijd goede Vlamingen geweest en we droegen de activisten van de eerste wereldoorlog geen kwaad hart toe ... Ja, jij was alleen een beetje meer vooruitstrevend dan wij. Jij hebt België nooit in het hart gedragen, Flor, maar je bent toch reserve-officier van het Belgisch leger geworden en je hebt toch de beruchte achttiendaagse veldtocht meegemaakt, zonder geestdrift - dat noteren we. Je hebt je steeds een Germaan gevoeld en je hebt altijd zo'n beetje sympathie gevoeld voor Hitler, maar dat leek ons meer om het romantische van het geval : de fenomenale opgang van de eenvoudige Gefreiter uit de oorlog 14-18. Je hebt je nooit met politiek ingelaten en je was zo anti-militaristisch, dat je woedend was als je een kind met een tinnen soldaatje zag spelen. Het probleem van de Joden interesseerde je niet - zoals niemand van ons. In de grond voelde je niet veel sympathie voor de Israëlieten, maar je zou je doodgeschaamd hebben een medemens te verachten omdat hij een jood was. De vrijmetselarij vond je een gekke komedie, maar je trok je er verder niets van aan. Ook heeft bezorgdheid om de gemeenschap je, voor zover ik weet, geen slapeloze nachten gekost. Kortom, jij was VOOR de tiende mei zoiets als een individualist. Over je geloof zal ik maar zwijgen, want dat is nooit veel zaaks geweest. Op de plaats waar het kruisbeeld zou moeten hangen, prijkt nu de foto van de "Führer". Flor is nu nationaal-socialist geworden en wil Vlaanderen verkwan-selen aan Duitsland.

Flor : Het is precies om Vlaanderen een waardige plaats in het nieuwe Europa te bezorgen, dat wij naar Rusland vertrekken. Daar worden de oude westerse cultuur en het christendom verdedigd. Als het front in het oosten begeeft, zal de rode revolutie als een vernielend vuur over de rest van Europa golven. Waar zijn nu de anti-communistische propagandisten, die voor de oorlog zo bedrijvig waren ? Waarom prediken ze thans de kruistocht tegen het rode gevaar niet meer ?

Vader Dewinter : Misschien bestaat daar wel een reden toe.

Flor : Inderdaad, jullie wachten op het mirakel, dat het communisme en het nationaal-socialisme elkaar zullen verslinden. Als het dan zover is, zullen de Yankees en de Tommys de redding wel brengen.

Vader Dewinter : (schudt het hoofd) : Jij bent een hopeloos geval, Flor. (zucht) Nu, daarmee is mijn taak volbracht.

Flor : Was het een taak, vader Dewinter ? Moest je meehelpen het verloren schaap terug op de goede weg te brengen ? Dachten jullie dan werkelijk dat het niet méér was dan een hobby ? een hobby dat jij hoopte - hokus-pokus - mij uit het hoofd te praten.

Vader Dewinter : Ik had het voor mogelijk gehouden je tot bezinning te brengen, daarvoor ben ik meegekomen.

Flor : Ach Vader Dewinter, ik ben toch tot bezinning gekomen, maar dat is een hele tijd geleden. (raakt zijn voorhoofd aan) Laat mij even nadenken, dat is gebeurd zowat in de schone maand mei, van het jaar veertig, als de oorlog ons verraste. De blufoorlog van de Engelsen en Fransen om Polen te redden. "Mourir pour Danzig" ! Maar niemand wou sterven voor Danzig. En na de "Drôle de guerre" stortte de verdediging van de geallieerden in elkaar als een kaartenhuisje. En wat daarenboven in ons land is gebeurd heeft zeer meegeholpen mij de ogen te openen. In enkele dagen zaten de Duitsers te Brussel, was België overrompeld. En ze troffen er alleen maar het gewone volk aan, want al wie naam en faam en geld bezat was naar Frankrijk gevlucht. Inbegrepen schier alle gezagvoerders van kerk, staat en stad. Alleen de koning en een paar regeringslui waren op hun post gebleven en weigerden het ingesloten leger en het volk te verlaten. " Verraad ! Verraad ! " klonk het nu uit Frankrijk. "ZE" hebben la Belgique aan Hitler uitgeleverd." En hun mooiste scheldnaam luidde : " Les Boches du Nord".

Maar als enkele weken later Frankrijk capituleerde en het gros van het Britse leger terug naar huis was gevlucht - al over de zee - dachten miljoenen uit het kamp van de geallieerden en hun aanhangers dat de oorlog voorgoed voorbij was en dat de Duitse hegemonie in Europa een voldongen feit was. En zolang ze daaraan geloofden, waren ze bereid tot collaboratie met Hitler en de nieuwe orde. En wat hebben we beleefd in dit land ? Van de daken hebben ze het geschreeuwd de gevluchte gezaghebbers en zakenlui, dat ze bereid waren mee te helpen bij de opbouw van de nieuwe wereld. ZIJ, wie de terugkeer verboden werd, bleef niets andere over dan troost te zoeken in Zuid-Frankrijk, Afrika en England.

Vader Dewinter : En die Blitzkrieg van Hitler heeft jou en vele anderen verblind.

Flor : O nee, wij zijn plotseling twintig jaar jonger geworden. Wij hadden tot dan toe geleefd aan de zelfkant van onze maatschappij in een land dat ons onverschillig liet. Wij hadden geen idealen meer. Wij haalden de schouders op voor de rotheid van het parlementair regime en met een cynisch gebaar trokken wij een dikke streep over de stembrieven, als men ons verplichtte naar het stemlokaal te gaan. Het volk was voor ons een domme kudde, die met zich liet sollen en we hadden er ons met walg van afgekeerd. Het raakte onze koude kleren niet dat de jeugd verknoeid werd. Met grenzenloze onverschilligheid leefden wij naar de wetten van dit land en lieten ons inlijven bij het leger. Wij haatten de frankiljons, maar lieten ze betijen. Het enige positieve bezit was de liefde voor onze taal en een romantische vertedering voor het begrip "Vlaanderen". Het liet ons verder onverschillig hoe de wereld draaide. Wij leefden voor onszelf een laf, klein en banaal bestaan.

Vader Dewinter : En dat het anders geworden is danken jullie Adolf Hitler.

Flor : Hij heeft ons wakker geschud en de sluimerende liefde voor

Vlaanderen heeft ons gered. Wij kunnen weer, zoals in onze studententijd sidderen bij het uitspreken van het woord "Vlaanderen". Wij herinneren ons dat wij, als kinderen, de "Slag der Gulden Sporen" hebben meegestreden. Wij herinneren ons dat wij een schoon en groot volk zijn geweest, een van de bloeiende takken van de groot-duitsse stam.

Vader Dewinter : (koppig) Dietse stam.

Flor : Nee, " D u i t s " - " Wilhelmus van Nassauen ben ik van Duitsen bloed " , niet " dietsen bloed ". Onze harten bonzen, ons bloed brandt. Hitler heeft de grenzen in Europa met een titanisch gebaar uitgevaagd. Hij zal een nieuw Europa opbouwen, waarin de volkeren zich niet meer aan elkaar zullen vergrijpen. Daar is een werk te doen, daar is een slag te slaan. Wij zijn bereid. Wij kijken om ons heen, vader Dewinter, De koppige, doñme massa, die ons omringt en die we steeds met minachting hebben behandeld, dat is ons volk, ons arm, vernederd, afgebeeld en verstompt volk.

Maar datzelfde volk is ooit een fier volk geweest, een volk van kathedralen - en belfortenbouwers. Uit ditzelfde lome bloed zijn genieën als Memlinc, Van Eyck, Breughel, Ruusbroec en Beethoven voortgesproten.

En wij zijn geestdriftig aan het werk gegaan. Ons leven heeft zin en betekenis gekregen, want wij hebben ons eigenbelang opgegeven voor de gemeenschap. Wij zijn soldaten geworden, eindelijk soldaten geworden. En wij ...

(op dit ogenblik wordt er op deur rechts geklopt)

Dokter Dewinter : (met sarcasme) Nou, daar kunnen wij het dan bij laten, Flor. Voor mij is nu alles duidelijk.

(Er wordt andermaal geklopt)

Flor (begeeft zich naar deur) : Binnen ! (opent deur. Fons Lintman en Elza komen naar binnen. Fons en Flor drukken elkaar kameraadschappelijk de hand. Begroeting Flor en Elza : handdruk en zoen. Elza's type ? Een elegante, jonge vrouw. Echter geen modepop. Een ontwikkelde jongedame. Eerder behorend tot het meditatief type.)

Fons : (tot Flor) : Hallo, Flor !

Flor (tot Elza) : Blij je weer eens te zien, Elza. (met een gebaar) Ga zitten ! Mag ik jullie iets aanbieden ? Een bier ? Een likeurtje ?

Elza : Voor mij niets. Het is nog te vroeg.

Dokter Dewinter : (rokend) : Ik heb mijn sigaar.

Fons : Maar IK heb trek in een cognac.

Flor : Jij bent hier zo'n beetje thuis, Fons. Bedien je.

Dokter Dewinter (terwijl Fons zich bedient, sarcastisch) Ga je gang, Fons, jij bent hier zo een beetje thuis ! Een vreemde wereld is het voor mij geworden. Mijn God, kinderen, hoe zijn jullie uit elkaar gevallen. Mijn zoons vechten met de geallieerden voor bevrijding van Europa. Flor is een bewonderaar van Hitler. Paul Vermandel is als verzetsheld gevallen ... en Fons Lintman's schoenfabriek draait voor de moffen, die hij beweert te haten...

Fons : Pardon, vader Dewinter. ZE hebben mij verplicht en ...

Dokter Dewinter : Wat dat betreft, mijn waarde ...

Elza (hem onderbrekend, hard) : Laat dat nu, vader. (tot Flor, andere toon) Flor, wij wisten dat Fons je wou bezoeken en hij heeft ons met zijn auto meegebracht. Wij zijn gekomen om je te vragen of je niks nader hebt vernomen over ... over het einde van Paul. (ogenblik pijnlijke stilte. Allen kijken Flor aan, die mede aan tafel is komen zitten)

Flor : Nee, ik heb niks meer gehoord.

Dokter Dewinter : Geen bevestiging van Duitse zijde ?

Flor : Nee.

Dokter Dewinter : Dus niets buiten het krantenbericht over de executie in Potsdam van die vier Belgische verzetslui ?

Flor : Nee.

Vader Dewinter : Maar lieve hemel, Flor, het weinige wat een ter dood veroordeelde bezit - een ring, een beetje geld, een brieven tas met een paar documenten - die dingen worden na de executie toch aan de familie gestuurd !

Flor : Moeder heeft niets ontvangen.

Vader Dewinter : En jouw ... jouw duitse vrienden hebben je niet kunnen helpen ? Niets kunnen doen ?

Flor : Nee. (kijkt even de aanwezigen aan) Laat ik jullie nog even de situatie schetsen ! Begin veertig, tijdens de Drôle de Guerre, zijn we beiden als reserve-officieren opgeroepen - Paul en ik. Na de capitulatie van het Belgisch leger, ben ik naar huis teruggekeerd en Paul is naar onbezet Frankrijk getrokken. Ik weet dat hij korte tijd in England vertoefde en daarna als lid van een verzetsgroep naar Europa is teruggekeerd. Met vier andere "résistants" werd hij dan betrapt tijdens een sabotage-actie ... ter dood veroordeeld en naar Duitsland getransporteerd. Sedertdien hebben wij van hem geen teken van leven meer bekomen. Het bericht over de executie hebben wij in een Frans dagblad gelezen. Het was dan te laat om nog in te grijpen. Zelfs nadere omstandigheden ben ik niet te weten gekomen. Wat wil je, het is oorlog en dan gaat het hard tegen hard.

Vader Dewinter : Ja, natuurlijk. Hoe zei uw geliefde Führer het ook weer na de verovering van Polen en ontelbare executies : " Mit Heilsarmee-Methoden kann man keinen Krieg führen ! "

Elza (berispænd) : Vader !

Vader Dewinter : Ja, Elza, ik weet het. (rechtstaande) Zo, wou jij nog wat vragen ?

Elza (zit daar nog een ogenblik met gebogen hoofd. Geen antwoord.)

Vader Dewinter (dringend) Elza ! ... (als ze opblijkt) Of je nog wat vragen wou ?

Elza : Nee.

Vader Dewinter : Kom dan !

Elza (staat langzaam recht, Flor de hand drukkend)

Flor : Het moge je verder goed gaan, Elza !

Elza : Dank je. En het beste voor jou, Flor ! (zucht) Wij leven in beroerde tijden. Misschien duurt het lang voor we elkaar nog eens ontmoeten. Jammer dat alles zo moest komen !

Flor (opent de deur om zijn gasten buiten te laten)

Vader Dewinter (tot Fons) Jij wou nog even blijven, Fons ?

Fons : Jawel. We zien elkaar dan tegen de middag. In hotel Excelsior ! (roepend tot Elza) Tot straks, Elza !

Elza (mat) : Ja, Fons, zoals afgesproken. (alle af rechts, op Fons na.)

Fons : (is even alleen. Treuzelt een ogenblik bij de tafel, stapt dan tot bij een van de vensters. Kijkt even naar buiten. Opent venster. Geluiden van buiten. Wuift met de hand, eerst met brede glimlach, dan met strak gelaat. Ondertussen Flor terug op. Blijft even staan. Kijkt naar Fons. Fons sluit venster en komt naar voorgrond)

Flor : Heeft ze niet teruggewuift, Fons ?

Fons : Ze heeft niet eens opgekeken.

Flor : Maar je zou wel gewent hebben, dat Elza ...

Fons (hem onderbrekend. Lachje) Onzin, Flor. (gooit het over een andere boeg) Jammer dat wij deze middag niet samen kunnen eten. Je begrijpt toch dat ik vader Dewinter en Elza moest inviteren ?

Flor : Spreekt toch vanzelf.

Fons : (zonder geestdrift) Weet je wat, die vinden het zeker prettig als jij er bij bent. Kom mee, Flor !

Flor : Elza misschien, maar dokter Dewinter beslist niet. Wij verschillen tegenwoordig te zeer van kleur.

Fons : (opgelucht) Goed dan. En je zult het je niet beklagen.

Flor : Wat bedoel je ?

Fons : Dat mislukt diner komt op de rekening.

Flor : Hoeft toch niet.

Fons : Jawel (gaat bij de tafel zitten) En dat regelen we dadelijk. (haalt brieven te voorschijn. Haalt er een bundel bankbiljetten uit en telt op het tafelblad) : Duizend, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht, negen, tien. En hier nog twee voor het uitgevallen diner. Twaalfduizend.

Flor : Da's te veel, man !

Fons : Tu-tu-tu ! 12.000 heb ik gezegd. Daar liggen ze. En nog eens hartelijk bedankt voor de recommandatie. De Militärverwaltung heeft vijf duizend schoenen besteld. En met jouw permissie schenk ik nog eens in voor mezelf.

Flor : (Het geld nemend en in zijn bureau sluitend) : De kwittantie zal ik je met de post sturen, zo gauw ik ze heb ontvangen. Zal dit keer van de leider van de jeugdbeweging komen.

Fons : Goed. Maar opgelet. Het is een gift van 10.000? Die 2.000 moet je voor jezelf nemen.

Flor : Doe ik niet.

Fons : (lachend) Daar ga jij ergens mee eten !

Flor : Van jouw geld geef ik voor mij persoonlijk niets uit. Geen frank. Geen centime.

Fons : Zoals je verkiest, maar ik vind het idioot. (drinkt zijn glas in een teug leeg).

Flor (heeft fles genomen. Giet zijn glas nog eens vol en vult voor zichzelf ook een glas.)

Fons : Prosit dan !

(ze drinken. d.w.z. : Flor neemt een kleine slok. Fons giet het glas weer ineens naar binnen. Fons staat nu recht)

Fons : Nu moet ik maken dat ik wegkom. Heb nog een en ander te doen en kan Dokter Dewinter toch niet laten wachten.

Flor (spottend) : Vooral Elza niet.

Fons (opkijkend) Hé, waarom zeg ij dat ? (kwasie beledigd) Wat zijn met dat voor insinuaties !

Flor : Ik ontmoet af en toe klappeien uit onze roemrijke geboortestad en het gerucht doet de ronde, dat jij nogal vaak met Elza op stap bent !

Fons : Ach, kom ! Onze "beroemde" geboortestad. Je weet toch wat voor een dood nest dat is, altijd geweest is. En nu, in oorlogstijd is het nog erger geworden. Elza verveelt zich. Ik nodig haar uit, da's waar. En zij is blij voor iedere afleiding, die haar geboden wordt.

Flor : Op die manier is menige grote liefderoman begonnen, waarde vriend.

Fons (aarzelt een ogenblik, dan) : Flor ... Elza en je broer Paul ...
(aarzelt weer)

Flor : Ja ?

Fons : Die waren toch verloofd ?

Flor : Als de oorlog uitbrak, ja.

Fons : En dan ... ?

Flor : Een paar brieven van Paul ... en daarna niets meer.

Fons (grijpt overjas - ook een beetje als tot zichzelf)
Nooit meer een teken van leven ?

Flor : (neutrale stem) Nooit meer.

Fons : Weet je, Flor ... Om eerlijk te zijn ... Soms denk ik ...
Elza en ik, als DAT moest mogelijk zijn, dan ...

Flor (strak) Ja ?

Fons : Ik heb het haar nooit durven vragen ... maar als het moest
mogelijk zijn ... dat zou toch geen misdaad zijn !

Flor : Een misdaad, Fons ! wat een gek idee ! (strak) De natuur-
lijkste zaak van de wereld, man ... als Elza er ook zo over denkt.

Fons : Dan ga ik nu maar ... en dank je, Flor !

Flor : (hard) Dank je ... waarvoor ?

Fons : Voor alles. (Af rechts)

Flor (wacht een paar ogenblikken, sluit dan de deur rechts met
sleutel. Stapt dan naar deur links. Opent ze. Zijn broer staat
in de deuropening.)

Flor : Ze zijn weg. (ordent een paar documenten op zijn bureau.
Paul is tot bij de tafel gestapt. Gaat zitten. Kijkt strak
voor zich. Handen op tafel.)

Flor (af en toe een blik naar zijn broeder. Dan) Heb je aan de
deur geluisterd ?

Paul (knikt bevestigend : Een beetje.

Flor : En alles gehoord ?

Paul : Ja - vooral wat mij interesseerde !

Flor : Wil je Fons met Elza zijn gang laten gaan ?

Paul (kijkt strak voor zich)

Flor (naar hem toe, legt zijn hand op zijn schouder. Gaat dan,
na een paar ogenblikken, naast hem zitten) Paul, als je werkelijk
van haar houdt, is het hoog tijd iets te ondernemen.

Paul (kijkt voor zich uit met strak gezicht. Verder geen reactie.

Flor : Vertrouw je haar niet.

Paul : Toch wel en ik houd zeer veel van haar - maar ik ken haar niet voldoende. Van een vrouw weet je nooit hoe ze in bepaalde omstandigheden zal reageren.

Flor : Dat weet je van niemand en misschien niet eens van jezelf. Elza en haar broers zijn onze beste vrienden van als wij nauwelijks konden lopen. Laat mij Elza opbellen als ze weer thuis is. Die komt nog zo graag terug om met mij te praten. Laat mij haar tenminste zeggen dat je nog leeft.

Paul : Ze zal niet rusten voor ze méér weet.

Flor : En dan ? Geheel het gezin van dokter Dewinter en jijzelf jullie zijn toch allemaal gloeiende patriotten.

Paul : Ik ben geen patriot, maar ik haat de Duitsers... En jij bewondert ze. (opblikkend) . Bewonder je ze nog altijd, Flor ?

Flor : (strak) Ja.

Paul : Is jouw idool nog steeds een held ? Zijn de berichten over zijn gruweldaden nog niet tot je doorgedrongen ?

Flor : Ik luister nooit naar Radio Londen. De enige kans, die Vlaanderen heeft om nog een rol in de wereld te spelen is en blijft de Duitse overwinning.

Paul : En aan die overwinning geloof jij ook nog altijd ?

Flor : Ja. Mag ik je er aan herinneren, Paul, dat wij plechtig beloofd hebben dit onderwerp nooit meer aan te raken. Dat jij bij mij ondergedoken leeft, kan mij de kogel kosten. Hoe goed ik het met je meen, bewijst mijn bezorgdheid om Elza. Ik heb geen angst om wat ik doe en aanvaard de eventuele konsekwenties van mijn daad. Mijn enige eis is, dat jij je van alle activiteit zou onthouden zolang je bij mij bent. (poosje) Weet dan werkelijk niemand nog iets van jouw bestaan af ?

Paul : Waarom vraag je dat ?

Flor : Ik (aarzelt even, dan) Ik wil eerlijk zijn en het je zeggen : verleden week ben je drie avonden achter elkaar uit geweest ... en de laatste keer pas tegen de morgen teruggekeerd . Je hebt mij geen uitleg verstrekt.

Paul : (na kleine pauze) Flor, het is drie dagen geleden, dat ik pas tegen de morgen naar huis ben gekomen. Je hebt mij een groot bewijs van vertrouwen - nee van je liefde - geschonken door mij geen enkele vraag te stellen. Als het gedaan had, zou ik gesproken hebben en je de waarheid gezegd hebben - omdat het infaam zou zijn je te beliegen.

Flor : En ben je bereid nu te spreken ?

Paul : Ja - vooral na dit bezoek van Elza. Kijk, als het mijn plan moest geweest zijn ondergedoken rustig verder te leven tot bij het eind van de oorlog, hadden wij de waarheid niet moeten verzwijgen, maar de toestand heeft zich gewijzigd.

Flor : Hoe bedoel je dat ?

Paul : Ik moet weg, hier vandaan.

Flor : Voor goed ?

Paul : Ja. Met een speciale opdracht. Daarom alleen al zou het tegen onze afspraak zijn ooit nog bij jou te verschijnen. Het is een gevaarlijke opdracht. Er bestaat kans dat ik het er niet levend afbreng. Dan begrijp je ook wel dat het geen zin had Elza in te wijden. Ik wil niet dat ze mij terugvindt om mij onmiddellijk opnieuw te verliezen. Het zou dan kunnen worden alsof ik twee keer ben gestorven. Dez overweging heeft mij gesterkt in mijn besluit haar onwetend te laten. Het is overigens ook een verplichting, die mij opgelegd is geworden.

Flor : Door wie ?

Paul : Door die van wie ik mijn bevelen ontvang. Officieel bestaat Paul Vermandel niet meer. Mijn nieuwe naam en functie ken jij niet eens. Zelfs indien Elza mijn vrouw geweest was, zou ik niet het recht gehad hebben haar een teken van leven te geven. Daarom moet ik het risico aanvaarden haar te verliezen.

Flor : (nadenken) Zolang het bewijs van jouw dood niet te bekomen is, bestaat er nog altijd een kans dat ze op jou wacht.

Paul : Nou ja ! (zucht) Qui vivra, verra, broeder ! (andere toon) En wees nu een waarachtige gastheer.

Flor : (kijkt hem niet begrijpend aan). Ik ? Hoezo ?

Paul : Laat ons daarop aanstoten.

Flor : (opgelucht) Wat graag ! (gaat naar kast. Terug met glazen en een fles) Hier, met die goeie, echte cognac van Fons. (terwijl Flor inschenkt rinkelt de telefoon)

Flor : (neemt hoorn af. Luistert) : Ja, Vermandel. (luistert. Verwonderd) Wat zegt U ? ... Maar meneer, ik begrijp u niet ... Wie is dit ? ... U vergist zich ... (legt met een smak de hoorn neer) Zo'n gek !

Paul : Wat gebeurt er, Flor ? Wie was dat ?

Flor : Een idioot, die zijn naam niet wil zeggen ... met een boodschap voor mijn bezoeker ... (grinnikt) MIJN bezoeker, stel je zo wat voor (spottend) Of ben jij soms mijn bezoeker ? Nou, zijn boodschap luidt : "De zon staat morgen vroeger op !"

Paul : (ernstig) (langzaam herhalend) : De zon staat morgen vroeger op. Welbedankt Flor.